ئەمەی سینەماو ئەکتەری سینەمای کوردی.. حەیدەر عەبدولرەحمان

ئەوانەی لەکوردستاندا ئەکتەری سینەمان ژمارەیەکی سنووردارن، بەڵام پێ دەچێ بەپێی تێپەڕ بوونی کات، ئەو ژمارەیە بەرەو زۆر بوون هەڵکشێ.
تا ئەو دەمەی ئێستا، ئەو هەلومەرجە سەخت و دژوارەی کوردستان، ئەو دەرفەتەی نەڕەخساندووە، بزاڤێکی سینەمایی و فیلمسازیی لەکوردستاندا سەرهەڵ بدا، یان ئەکادیمیا سینەماییەکان کاریگەرییەکی ئەوتەیان هەبێ بۆ دروست کردن و پێگەیاندنی کادیری سینەمایی، بەتایبەت ئەکتەرو دەرهێنەر.
ئەو بەشاییەی سینەماش کە هەبووە، زۆتر بەپشت بەستن بەسینەماکارەکانی دەرەوەی کوردستان پێ کراونەتەوە، ئەگەرنا زۆرینەی ئەو بەرهەمانەی ئەنجام دراون، بەهۆی لاوازی توانستی دارایی و کادیری سینەمایی و تەکنیك و ئامێری تەقلیدی، نەیان توانیووە بنەمایەکی متمانە پێکراو بۆ پیشەسازی فیلمسازیی لەکوردستاندا دامەزرێنن.
زۆرینەی ئەو لاوانەش کە ئارەزووی فیلمسازییان هەبووە، ئەو توانا دارایی و هونەریی و تەکنیکییەیان نەبووە بۆ بەرهەمهێنانی فیلمی بازرگانی، بەڵکو زۆرینەیان بەئاراستەی بەرهەمهێنانی کورتە فیلم بۆ فیستیڤاڵە جیهانییەکان کاریان کردووە، ئەم حاڵەتەش نەیتوانیووە شتە لە واقعی سینەما لە کوردستاندا بگۆڕێت بەئاراستەی دەزینەوەی شوناسێك بۆ فیلمسازی لەکوردستاندا.
تەنانەت ئەو چەند فیستیڤاڵە سینەماییانەش کە ساڵانە لەکوردستاندا ئەنجام دراون، راستە کە فاکتەرێکی هاندەر بوونە بۆ بەکولتوور بوونی سینەما لە کۆمەڵگای کوردی دا، بەڵام چونکە بزاڤێکی سەقامگیرو بەردەوام نەبووە، ئەو کاریگەرییەیان نەبووە بۆ گەیشتن بەئامانجە سەرەکییەکە، کە هێنانە کایەوەی پیشەسازی فیلمسازیی بووە لەکوردستاندا.

ئێستا ..تەنیا شتێك کە جێگەی ئومێد بێت لەکوردستاندا، هاتنە پێشەوەی کۆمەڵە کۆمپانیای بەرهەم هێنانی فیلمسازین.
ئەو کۆمپانیا بازرگانیانە پەیوەندی راستەوخۆی هونەرییان لەگەڵ کۆمەڵە دەرهێنەر هەیە بۆ ئەنجامدانی ئەو پرۆژە سینەماییانە.

کاتێ ئەو کۆمپانیانە گرێ بەست لەگەڵ دەرهێنەرەکاندا دەکەن، مەرجی تایبەتی خۆیان هەیە بۆ پرۆژە سینەماییەکان، ئەویش ئەوەیە کە چۆن بتوانن وەك دراماو فیلمە تورکیەکان بینەر لەدەوری ئەو شاشە تەلەفزیۆنیانەدا کۆ بکەنەوە،لەوانەی وەك سپۆنسەر بەشداری لە بەرهەمهێنانی فیلم دەکەن .

دەرهێنەرەکان هەموو ئازادییەکیان پێ دەدرێت و هەموو پێداویستییەکی ماددی و هونەرییان بۆ فەراهەم دەکرێت، تەنیا ئەوەندە نەبێت، ئامانج و ستایل و ئاراستەی سینارییەی فیلمەکان دەکەوێتە دەست کۆمپانیاکان، بۆیە زۆر لە دەرهێنەرەکان ناتوانن بپرژێنە سەر پرسە کۆمەڵایەتی و نەتەوەیی و نیشتیمانییەکان، لەوێشدا دژ بەخواستی زۆرینەی بینەران دەوەستن، تەنیا گەنجەکان نەبن کە گوتاری سینەماییان بەلاوە گرنگتر نییە لە شێوەو تەکنیك و ستایل و روخساری جوانی ئەکتەر.

لەنێوان ئەو دوو هاوکێشەیەی خواستی کۆمپانیاکان و خواستی بینەران کامیان لە بەرژوەندی سینەمای کوردی دایە؟

بێگومان دروست بوونی بناغەیەك بۆ فیلمسازی و بە بازرگانی کردنی فیلم لەسەرووی ئامانجەکانە، چونکە تا تە بنەماکانی پیشەسازییەکە دانەمەزرێنی، ناتوانیت بەرهەم و بازاڕت هەبێت، کە پیشەسازیشت هەبوو دەتوانیت لە ئایندەدا ئاراستەکانی بەرهەمهێنان بگۆڕیت، بەو شێوەیەی بازاڕ خواستیەتی .

هەمیشە هەبوونی بازاڕ رکابەری نوێ دەهێنێتە پێشەوە، کە لە ئەنجامدا بەقازانجی سینەمای کوردی دەشکێتەوە.

رەنگە ئەگەر ئێستا دووسێ کۆمپانیای فیلمسازی لەکوردستاندا هەبێت، لە ئایندەیەکی نزیکدا بەهۆی بە بازاڕبوونی بەرهەمەکان، ببیتە خاوەنی دەیان کۆمپانیای زەبەللاحی تر، کە پێشبڕکێ دەکەن لەسەر باشترین دەرهێنەر، باشترین سیناریۆ، باشترین ئامێرو کادیری تەکنیکی پێشکەوتوو، باشترین ئەکتەری سینەمایی.

ئەو کاتە گرنگ بەستی دەرهێنەرو ئەکتەرو کادیرە سینەماییەکان بەشێوەیەك بەرز دەبێتەوە، کە هەموو هونەرمەندان ئاواتی ئەوە بخوازن لە کەرتی سینەمادا کار بکەن و ببن بەروخسارێکی سینەمای کوردی لە جیهاندا .

ئەوەی باسی دەکەم نیشانەکانی دەرکەوتن و لە ئایندەیەکی نزیکدا کوردستان دەبێتە خاوەنی سینەمای خۆی، بێ ئەوەی پەیوەستی بە کادیری دەرەوەی کوردستان هەبێت، لەوانەش ئەکتەری سینەمایی .

ئەوەی فۆکسی دەخەمە سەر هەر تەنها سینەما نییە، بەڵکو دراماو زنجیرە درامای کوردیش بە هەمان شێوە دەکەونە نێو چوارچیوەی هەمان

بازنە.

هەمیشە هەلومەرجی ئابووری و بازرگانی پەرەسەندوو لە هەموو دنیادا، دەرهاوێشتەی خۆی هەیە، ئەو هەلو مەرجە هونەرییە بازرگانییەش کە لە کوردستاندا هاتەتە پێشەوە، دەرهاوێشتەی ئەو زەمەنە خێراوە بە پەلەیە، کە تەییدا بتەوەت و نەتەوەت زمان و ئامرازو ستایلی تایبەتی خۆی بەسەر واقیعدا دەسەپێنێ، ئەگەر لە دەستپێکا ئەو تەوژمە نوێیە جۆرە دژایەتیەکیشی لەگەڵ کولتوورو داب و نەریتەکی دیاری کراوی کۆمەڵایەتیدا هەبێت ، ئەوە بەکاتێکی کەم، بینەری کورد، ئاوێتەی زەمەنە نوێکە دەبێت و بەناچاری قەبوڵی دەکات .

بێ شك کە سینەماو کۆمپانیای سینەمایی لە کوردستانا نەبوون، ئەکتەری کوردیش ئەگەر مومارەسەیەکی پیشەیی و پراکتیکی لەگەڵ هونەری فیلمسازی دا نەبێت، ناتوانێت لە بازنەیەکی بەتاڵدا بەتێ بەردەوام کامێراو ببێت بە ئەکتەرێکی سینەمایی، چەند ئەوەندەی خاوەن توانست بێت .

پاشان ئەگەر ئەکتەری باش بیت و لەگەڵ دەرهێنەری شارەزا کار نەکەیت، کە بێت ببێتە راهێنەرێکی زیندوو بۆ کاری نواندن و هەڵسوکەوت کردن لەگەڵ کامێرا، ئەوە ناتوانیت ببیت بە ئەکتەری سینەمایی ، گریمان ئەگەر دەرهێنەریکیشت هەبوو، ئەگەر بەردەوام نەبوویت لە کاری سینەمایی دا، ئەوە بە بەرهەمێك و دووان و سیان ناگەیتە ئەو ئامانجەی کە بینەر وەك ئەکتەرێکی سینەمایی تە بناسێ .

خۆ ناساندن وەك ئەکتەری سینەمایی سێ ئامانج دەپێکێنێ:

1.خۆ ناساندن بەمانا بەردەوام بوون لەسەر کاری سینەمایی و دەوڵەمەند کردنی ئەزموون، چونکە تۆ تا وەك ئەکتەرێکی سینەمایی نەناسرێ ی نابیتە جیگەی سەرنج راکێشانی بەرهەمهێنەرو کۆمپانیاکان .

2. نواندن لە کاری سینەمایی، سەرچاوەیەکی زۆر نزیك کەرەوەیە بۆ پەیدا کردنی ناوداریەتی، لە ماوەیەکی کەم دا، لەبەر ئەوەی سینەما بەرفرەوانترین و خێراترین گۆڕەپانە بۆ خۆ ناساندن، لە سەر ئاستی وڵات و پاشان لەسەر ئاستەکی ئیقلیمی و جیهانیی دا.

3. پەیدا کردنی داهات و بازاڕی گەرم، چونکە داهاتی سینەما بۆ ئەکتەر بەراورد ناکرێت لەگەڵ داهاتی دراماو شانۆ، بەتایبەت لەو فیلمانەی کە سەرکەوتن بەدەست دێنن و زۆرترین بینەریان دەبێت .

4. ئەکتەری سینەما کە گەیشتە قۆناغی ناوداریەتی، وەك ئەکتەری دراماو شانۆ بە کار نابێت و رەنگە لە یەك کاتدا

خاوەنی کەمێرەگری بەست بێت و لە یەك کاتدا لە چەند بەرهەمێك کار بکات .

5. ئەستا بازرگانی سینەما لە کوردستاندا خەریکە سەرهەڵدەدات و کۆمپانیاکان دەروازەیەکیان کردۆتەوە بۆ فیلمسازی، تا ئەستا ئەو بەرهەمانە وەك ئەزموونێکی سەرەتایی و بە پشت بەستن بە چەند گەنجێکی سینەماکار لە دەرهێنەرو ئەکتەر لەرووی داهاتەوە، وێڕای ئاریشا هونەرییەکان و کەم و کوڕییەکان گۆڕانکارییان پێوە دیارە، کە رەنگە ئەگەر پەرەی پێ بدرێت و ئەزموونەکە فراوانتر بکرێت، ئەوە قۆناغێکی نوێ بۆ پیشەسازی سینەما لە کوردستاندا سەرهەڵبدا .

ئایا هەموو ئەکتەرێك دەتوانێت ببێت بە ئەکتەری سینەمایی؟

زۆرینەی ئەکتەرانی سینەما لە جیهاندا تەنیا کاری سینەمایی دەکەن و لەو بوارەدا ئەزموونێکی دەوڵەمەندیان هەیە، لەوە راهاتوون کە چۆن هەڵسوکەوت لەگەڵ کامێرا بکەن و چۆن پارێزگاری لە جەستەو پەرفۆرمانسی خۆیان بکەن.

دواتر ئەو داهاتەی بەهۆی ناوداریەتی و وەرگرتنی خەڵات لە فیستیڤاڵە جیهانییەکانەوە بە دەستیان هێناوە، هەروا ئەو هەموو عروزاتەی لە لایەن کۆمپانیاکانەوە بۆیان دەخرێتە روو، ئەو کاتەی بە دەستەوە نادەن، دەرفەتێك بدۆزنەوە بۆ کاری درامی یا شانۆیی .

ئەو ئەکتەرانە چەند ئەوەندەی ناوداریەتیان زۆرتر دەبێت،کرێ ی کار کردنیان گرانتر دەبێت، ئەوەندەش بە پراکتیك کار بۆ سینما دەکەن، بەشێوەیەکی سروشتی رێچکەی راستەقینەی نواندنی خۆیان ئەنجام دەدەن و ئەو نواندنە دەکەن کە سینەما دەیەوێت .

بەڵام واقیعی فیلمسازی لە کوردستاندا بۆ ئەکتەر شتێکی ترە، لە بەر ئەوەی پیشەی ئەو ئەکتەرانەی لە سینەمادا کار دەکەن، تەنیا سینەما نیە، بەڵکو بۆ هەندێکیان شانۆ بووە، بۆ هەندێکی دیکەیان دراما، یاخود ئەکتەرێکی کۆکتێل بوونە، بەشێوەیەکی میللیانە دروست بوونە، بە تایبەت شانۆکارە کلاسیکییەکانن کە لای ئەوان فۆرمی نواندن و پەرفۆرمانسی ئەکتەر ، لە نێوان هونەری شانۆیی و درامای تەلەفزیۆنی و سینەمادا ئاوێتەی یەکتر بوونەو زۆر لە ئەکتەرانی کورد لە کاتی کار کردن لەو هونەرانە تایبەتمەندی خۆیان نادەنە پاڵ هەر یەك لەوان ، بۆیە زۆر جاران لە ئەنجامی ئەو تێکەڵاو بوونەو جیاوازی پێ نەکردنیان، هەندێ لەو ئەکتەرانە دووچاری شکست هاتن بوونە وەك ئەکتەر، لە هەمان کاتیشدا ئاسەوارو کاریگەرییەکی نەگەتیفانەیان بەسەر بەرهەمیشدا بەجێ هێشتووە..

فاکتەری سەرەکی ئەو تێکەڵاو کردنە لەوە دایە، کە زۆرینەی

ئەکتەرانی کورد بەگشتی لە سەر بونیاتێکی ئەکادیمی پەروەردە نەکراون و لە هونەری شانۆوە پەڕیونەتەوە سەر دراما، پاشان لە دراماوە بازیان داوەتە سەر سینەما، خۆیان و ئەو فۆرم و ستایلە تەقلیدیانەی پێیانەوە نوساوە، بە گۆڕینی هونەرەکان لێیان جیا نەبۆتەوەو لە هەر سێ بواردا، بە یەك فۆرم نواندنیان کردووە .

رووەکی دیکەی فاکتەرەکان ئەوەیە کە ئەزموونی زانستی و پیشەیی ئەکتەری کورد لەگەڵ سینەمادا ئەزموونێکی زۆر لاوازەو هەرگیز وەك ئەکتەرێکی پرۆفیشنالی پشتی پێ نا بەسترێت، ئەوەی هەیە کۆمەڵە بەرهەمێکی لاوازە کە نە لە گەڵ تەکنیکی ئەمڕۆی سینەما دەگونجێ، نە لەگەڵ فۆرمە جیاوازەکانی ئەمڕۆی پێشکەوتنی سینەمادا هاوکوفە.

بۆیە دەرهێنەر ناچار دەبێت کە هەندێ جار سەرکێشی بکات و ئەو ئەکتەرە کلاسیکیە بێ ئەزموونانەی بواری شانۆو دراما بۆ سینەما بەکاربێنێ کە بەزەقی پێرفۆرمانسی شان□یان پێوە دیارەو هەمان ئەکشن و ئیلقاو دەنگی شانۆیی و دەرخستنی جەستە بۆ سینەماش بەکار دەهێننەوە.

ناکرێت هەندێ دەرهێنەر بەتوانست و ئەزموونی هیچ ئەکتەرێکی شانۆیی فریو خواردوو بێ و وای بۆ بچێت، کە ئەو ئەکتەرە هەمان ئەو سەرکەوتنانە بەدەست بێنێ کە لەشانۆ یا دراما بەدەستی هێناوە، نەخێر هەندێ لەو ئەکتەرە جیاوازانە د□ب□ن□ باڵێکی گران بەسەر شانی سینەماوە.

ئەوەی بۆ سینەما گونجاوە هیچ لەو ئەکتەرانە نین کە قالبێکی شان□یان وەرگرتووە، بەڵکو تەنیا ئەکتەرە خاوەن ئەزموونەکانی سینەمان، کە لە چەندین ئەزموونیدا توانای خۆیان لە بەرهەمەکاندا دەرخستووە ، یاخود کاراکتەری سروشتی شەقامن، لەوانەی نەکەوتونەتە ژێر کاریگەری هیچ فۆرمێکی تەقلیدی ، کە هەندێ لەوان هیچ جۆرە نواندنێکیان نەکردووە ، بەڵام دەرهێنەر لە کاتی وێنەگرتندا بەو شێوەیە دروستی دەکات، کە ئەو دەیخوازێ ، ئەوەتا زۆر لەو ئەکتەرانەی لە شەقامەوە هیندراونەتە ناو سینەما، هەندێکیان ئێستا بوونەتە ئەکتەری جیهانیی و چەندین خەڵاتی سینەمایان لەجیهاندا بەدەست هێناوە، بۆ نموونە کاراکتەری (وەحشی) کە لە فیلمی (رسالە) ی مستەفا عەقاد حەمزەی مامی پێغەمبەر بە ڕم دەکوژێ ، ناوی عەلی سالم قەدارەیە، خەڵکی لیبیایە، لە ژیانیدا کاری نواندنی نەکردووە، کاتێ مستەفا عەقادی دەرهێنەر لە هوتێل چاوی پێی دەکەوێ ، بۆ ئەو رۆڵە هەڵی دەبژێرێ .

عەلی سالم لە کۆنفرانسێکی رۆژنامەنووسی دا دەرباری ر□□□ک□ی ل□

فیلمی (رسالە) گوتی : دوای ئەوەی دایکم فیلمەکەی بینی ، لە ماڵ دەری کردمە دەرەوەو هاواری دەکرد بە سەرما، چۆن تۆ پێ دەنێیتە ماڵەکەم تاوانباری بە کوشتنی ئیمام هەمزەی مامی پێغەمبەر .

ئەو جۆرە ئەکتەرانەی سەرشەقام کە لەلایەن دەرهێنەرەوە بژار دەکرێن بە بینینی رۆڵی هەندێ لەو کاراکتەرانە ، تەنیا روخسارو رەنگ و شێوەی لەکچونیان لە کاراکتەر دەبنە هۆکاری راکێشانی ئەو کەسایەتیانە بۆ دنیای سینەما .

ئەزموونی ئەکتەری کورد لە گەڵ سینەمادا ئەزموونێکی کورتە بە قەد کورتی تەمەنی سینەمای کوردی ،

نەك هەر ئەکتەر هەموو رەهەندە هونەرییەکانی سینەما بەگشتی لەدەستپێکدان و تا ئێستا نەکەوتونەتە سەر پێ، کە خاوەنی شوناسێکی سەربەخۆ نەبێت .

چینایەتی لە کورتە ڕۆمانی کارەکەر دا.. هۆشیارجەمال

کورتە ڕۆمانی " کارەکەر" لە نوسینی " گەلاوێژخان"ە و لە دووتوێی (١٠٤) لاپەڕە دا نووسراوە، کاتی نووسینی ڕۆمانەکە دەگەڕێتەوە بۆ ساڵی (١٩٨٧)ی زاینی، کاتێک نووسەر لە تاراوگە ژیاوە. بەڵام بە شێوەیەکی ڕوون لە کورتە ڕۆمانەکە ئاماژەی نەکردووە بە کاتی ڕووداوەکانی ناو ڕۆمانەکە کە دەگەڕێتەوە بۆ چ ساڵێک یان زەمەنێک.
نووسەر شاری بەغدادی وەک شوێنی ڕووداوەکانی ناو کورتە ڕۆمانەکە هەڵبژاردوە، کە زۆربەی کارەکتەرەکان بە نەتەوە کوردن. هەروەها دیالۆگ و کارەکتەرە سەرەکییەکانی زۆربەیان ڕەگەزی مێینەن، کە ئەمەش زیاتر نزیک دەبێتەوە لە ڕۆمانی "بووکی ئاتەخان"ی هەمان نووسەر. دەستپێکی ڕووداوەکان بوون بە خزمەتکاری کچێکی خوار هەژدە ساڵە بەناوی"گوڵێ" کە بە نەتەوە کوردە و نیشتەجێی خانەقینە، بەڵام باوکی بەهۆی ئەوەی لەگەڵ دایکی ناژی تا تەمەنێک توانیویەتی بەخێوی بکات، ناچار دەیباتە شاری بەغداد و دەیکات بەکارەکەری ماڵێکی دەوڵەمەندە کە ئەوانیش هەر بە نەتەوە کوردن. لێرەوە ئازار و سەختییەکانی ئەو منداڵە دەستپێدەکات کە چۆن کارەکەری ماڵەکەی پێ دەکرێت و دەچەوسێنرێتەوە. هەروەها وەک کۆیلەیەک مامەڵەی لەگەڵ

دەکرێت، کە ئەمەش سەلمێنەری ئەوەیە ئەو دابەشبوونی چینایەتی و کۆمەڵایەتییانەی کە بە درێژای مێژوو ڕوویانداوە و لە وڵاتێک بۆ وڵاتێکی تر بە جۆری جیاواز جیاواز بوونیان هەبووە، ئەگەر لە لایەکەوە ڕەهەندێکی سیاسی هەبێت و نەتەوە سەردەستەکان و زلهێزەکان دانیشتوانی وڵاتە هەژارەکانیان ناچارکردبێت بەوەی دانیشتوانەکەی بکەین بە کۆیلە لە پاش داگیرکردنی وڵاتەکەیان دانیشتوانەکەیان گواستبێتەوە بۆ وڵاتانی تر و بە کۆیلە کرابێت، ئەوا ڕەهەندێکی تری بریتییە لەوەی زۆربەی مرۆڤ لە ناخی خۆیدا کاتێک دەگات بە پلە و پۆستێک یان سەروەت و سامانێکی زۆر حەز و ویستی خۆ زاڵکردن بەسەر ژێردەستەکانی هەیە. وەک کۆیلە مامەڵەیان لەگەڵ دەکات و ئازاری جەستەی و دەروونیان دەدات وە هیچ پێوەرێکی (یەک زمانی و یەک نەتەوەی و یەک ئاینی) ئەو دوو مرۆڤە کاریگەرێکی ئەوتۆی نییە لەسەر ئەوەی کەسی سەردەستە و دەوڵەمەند تا لە ئازار و سەختییەکانی کەسەکەی تر تێبگات.

ڕووداوەکانی کورتە ڕۆمانەکە جگە لە نیشاندانی ئازارەکانی کچێک بە ناوی "گوڵێ"، نیشاندانی ئازاری چەندین ژن و کچی تر لە کە لە ماڵە دەوڵەمەندەکانی تر دەژین و ستەمیان لێ دەکرێت، تەنانەت دەستدرێژی سێکسیان بەرامبەر دەکرێت.
هەر لەم کورتە ڕۆمانەدا ئاشنا دەبین بە ژنێک بە ناوی " شوکریە" کە ئەویش هەر خزمەتکاری ماڵانە و پاش ماوەیەک دەبێتە هەمان ماڵ کە "گوڵێ"لێی دەژی بە کارەکەری، بەڵام ڕوحی یاخی بوون لە جەستەی ئەم ژنەدا نەک هەربوونی هەیە، بەڵکو بەشێکی دانەبڕاوە لە جەستە و دەروونی ئەم مرۆڤە یاخییەدا کە دەبێتە هەوێنی چەند ڕووداوێکی جیاوازی ناو کورتە ڕۆمانەکە، ئەویش لە پاش ئەوەی خاوەن ماڵەکە وەک کارەکەری خۆی کە بە میوانی دەچن بۆ ماڵان لەگەڵ خۆی دەیبات، ئەویش لەوێ وەک ژنێکی وریا دەگەڕێت و دەپرسێت هەتا بە ئازارەکانی کارەکەرێکی تر ئاشنا دەبێت کە خاوەن ماڵەکە پلەدارێکی سەربازییە و چەندین جار دەستدرێژی سێکسی کردۆتە سەر، ئەویش سەرەڕای مەترسیەکان ڕزگاری دەکات.

لە کۆتاییشدا نووسەر ڕووداوەکانی ناو کورتە ڕۆمانەکەی بەوە کۆتایی پێ دەهێنێت کە شوکریە بڕیاری هاوسەرگیری دەدات لەگەڵ باوکی "گوڵێ"دەدات. کە بەم بڕیارە خۆی و کەسێکی تریش لە کارەکەری ماڵان ڕزگار دەکات و ژیانێکی نوێ دەستپێدەکەن. کە دەکرێت بڵێن ڕاستە نووسەر لە سەرەتای ڕووداوەکانی کورتە ڕۆمانەکەیدا هەندێک ڕاستی ناخی مرۆڤی بۆ باسکردین کە چەند وێنەی خۆبەگەورە زانین و بوون بە

ستەمکار و بینینی خەڵکە وەک کۆیلە، کە خوێنەر توشی دڵتەنگبوون دەکات، بەڵام لە کۆتایدا پەیامی ئازادی و ڕزگار بوونی مرۆڤی نووسیوەتەوە کە لە هیچ بارودۆخێکی ژیانیدا ناکرێت بێ هیوابێت، بەڵکو پێویستە هەردەم ڕوو لە ئاسۆی ڕووناکی بێت، پەیامی ژیان دەستی هەڵگرتبێت.

مرۆڤ نابێ فێربکرێت.. ئاراس سەعید

فێرکردن کەبتکردن و کوشتنی توانای تێڕامان و تێفکرینی تاکە، بۆ کەسێکی پاسیف و وەرگر.

سیستمی پەروەردە کارخانەیەکە تەواوی ئینەرجی و تواناکانی مرۆڤ دیسپلین دەکات لەڕێگەی فێرکردنەوە. کاتێک "فرۆید" دەربارەی سەردەمی "قەلەقی شارستانیەت" دواوە، لەدیدی منەوە، لە ئێستا ئەو ڕۆڵەی ئایین لەمێژوودا، وەکو دەزگایەک لەبەرژەوەندی دەوڵەت "دەسەڵات" خۆی تێدا مومارەسە دەکردەوە، لەسەردەمی نوێدا ئەو ڕۆڵە گوێزراوەتەوە بۆ ناو دەزگا پەروەردەیەکانی وەکو (خوێندنگا، زانکۆ، پەیمانگا). دەسەڵات ڕایەڵەیەکی سەربەخۆ نییە، بەڵکو بەشەوازێکی قووچەکی لەسەرەوە دێتەوە بۆ خوارەوە، کاتێک دەسەڵات لەڕێگەی مامۆستاوە خۆی مومارەسەدەکات، کاردەکات بۆ "نامۆ"کردنی مرۆڤ، لەجەوهەری خۆی.

مامۆستا لەڕێگەی مومارەسەکردنی دەسەڵاتەوە، تاک ناچار دەکات بە فێربوون و ووتنەوەی شتانێک کە هەرگیز خۆی قەناعەتی پێ نییە، ئەمەش فاکتەرێکی بە دروستبوونی شڵەژانێک لەدەروونی تاکدا تا هەدی هەدی لەخۆی "نامۆ" دەبێت و دەبێتە ڕۆبۆت وتووتی. ئالێرەوەیە"قەلەقی شارستانیەت" و هەرەس هێنانی بەهاکان دێتەئاراوە، چیتر مرۆڤ ڕاهاتووە لەڕێگەی پۆشینی ماسک و شاردنەوەی هەستەکانی.

مرۆڤ دوونیایەک مۆتیفی چەپێنراو کەبتکراوی لەژێر ئەو ماسکانەدا حەشارداوە کە ڕۆژانە دەیپێشێت. مرۆڤ چیتر ڕاهاتووە بە نەگووتنی ڕاستی و لەجەوهەری خۆی نامۆ دەبێت و، ئینتما و شوناسێک لەوانی ترەوە وەردەگرێت و ئەو ڕۆڵە نمایش دەکات، کە کۆمەڵگا و سیستەم

بەسەریدا سەپاندوویەتی.
سیستەمی پەروەردە، (تاکی هۆشمەند- تاکی یاخی) لەڕێگەی سەپاندنی یاساو داشکاندنی نمرەوە دەگۆڕێت، بە تاکێکی گوێڕایەڵ و توتی، فێرگە ئاگایی و توانای تێڕامانی تاک دیسپلین دەکاتو، (کەمێک پرسیار و وەڵامی ئامادەکراوی پێ لەبەردەکات) ئا لەڕووەوەیە، بەرهەمهێنانی مرۆڤی مشەخۆر و پاسیف و دروستکردنی گاڕان و مەگەلێک بە دەسەڵات، کە هەرچەنەکی بوێت لەیان دەخوێنێت.
فێرگەو پەروەردە کارگەی بە بەهاکردنی مرۆڤ و خەساندنی تواناکانی مرۆڤە، فێرگە هێزە خودیەکانی مرۆڤی کارا دەچەپێنێ، مرۆڤ لە کارخانەکانی پەروەردەدا وەکو ماتەڕیاڵی خاو، دەبێتە ئۆبێکتی بەرهەمهاتوو، لەقاڵب دەرێت. (مامۆستا) لەڕێگەی فێرکردنەوە تایپێک لەمرۆڤی کارا دەگۆڕێت بۆ مرۆڤی پاسیف و کارلێکراو. تاک وەکو سوژەیەکی ئاگا بەشدارنابێت لەپڕۆسەی فێرکاری و بەرهەمهێنانەوەی خۆیدا، بەڵکو دەبێتە ئۆبێکتیی فێرگەو، توانای ڕامان و تێفکرینی لە و پڕۆسەیدا لەقاڵب دەدرێت و دەبێتە تایپێک لە مرۆڤی ڕامکراو لاسایی کەرەوە. ئەوە تاک نیە ڕادەمێنی و گومان لەڕاستی شتەکان دەکات، بەڵکو تاک بەپڕۆسەیەکی لەسەرخۆدا ڕادەهێنرێت لەسەر لەبەرکردنی وەڵامە ئامادەکان. فێرگە پێمان دەڵێت؛ تۆ مافی بیرکردنەوە و ڕەخنەگرتن نیە، بەڵکو ئێمە پێت دەڵێین چۆن بیربکەیتەوەو چی بڵێتەوە. فێرگە دەزگایەکی کوشندەیە کە خزمەتی سیستەم دەکات، بە بەرهەمهێنانی نەوەیەکی ڕامکراو و گوێڕایەڵ.

کاتێک گۆرانی بە ناخی رۆحتدا رۆدەچێتە خوارە.. نووسینی: ستیڤان شەمزینی

مرۆڤ لە بوونی خۆیدا چەندین زمانی جۆراوجۆری بۆ گوزاشت لە خۆکردن و دەربڕینی هەستە شاراوەکانی خوڵقاندووە، لە چرکەساتێکدا مرۆڤ لە بەردەم ژانێکدا بە چۆکدا دێت یان لە بەرامبەر خۆشەویستەکەیدا بێتە پارچەیەک لە کریستاڵ تەنیا دەتوانێت بە شێوە و ریتمێکی مۆسیقیانە بئاخڤێت، زۆر جار مرۆڤ هەست و وشە پەنگخواردووەکانی بە

سینتاکسی پێ چێژ و بە فۆرمەکی شیعرییانە دەردەبێت، رەنگبێ هەر ئەوەش بووبێتە هۆی سەرهەڵدانی گۆرانی وەک رەگەزێکی گرنگی هونەر. گۆرانی کوردیی کە بەشێکە لە کولتوور و رۆشنبیریی ئەم نەتەوەیە ئەگەر نەڵێین لە شێوە فۆلکلۆرەکەیدا لەگەڵ لە دایکبوونیدا هەبووە ئەوا سەرهەڵدانی گۆرانی کوردیی نەکەوتۆتە کاتێکی درەنگی دوای وجودی کورد وەک نەتەوەیەک لە دیرۆکدا. زۆربەی جاران هەندەی گۆرانییەک یان پارچە موزیکایەک کاریگەریی هەیە لەسەر مرۆڤ رەنگبێ شۆڕشێک ئەوەندە کاریگەر نەبێ، یان کاریگەریی شۆڕشێک بە هۆی چەند گۆرانییەکەوە بێت.

لە یادمە لە راپەڕینی ئازاری ساڵی 1991 سروودەکانی هونەرمەند (ناسری رەزازی) وەک شەیپوری ئازادیی لە ئێستگەی دەنگی گەلی کوردستانەوە تەنانەت دەروونی منداڵانیشی دەهەژاند، منێک کە نەمدەتوانی چەکدار بم و وەک پێشمەرگەیەک رۆڵ ببینم، ئەو سروودانە نیگەرانیان لەلا دروست کردبووم، چوونکە کەفوکوڵی دەروونم تەنیا بە هەڵمەت بردن و رووبەڕووبوونەوەی داگیرکەران دادەمرکایەوە. بەش بە حاڵی خۆم لە بواری هونەردا ئەوەندەی بە گۆرانی کاریگەرم و ئاوێزانم لەگەڵیدا هیچ کات (شانۆ- شێوەکاریی) هێندە پەلکێشیان نەکردووم بۆ لای خۆیاندا (بەبێ ئەوەی لە بایخی ئەو دوو لایەنە گرنگەی هونەر کەم بکەمەوە) هەر بۆیە ئەم چەند دێڕە لە بەرامبەر گۆرانیی کوردیی و هونەرمەندانیدا رەنگدانەوەی ئەو کاریگەرییە زۆرەیە.

حەسەن زیرەک

کاتێک گوآ لە گۆرانییەکانی (حەسەن زیرەک) دەگرم دەم پڕ دەبێت لە ئیرەسییەت و غەریزەی ژیاندۆستی هوژمم بۆ دێنێت و کەتم دەکات لەناو خۆیدا، گۆرانییەکانی حەسەن ئەوەندە کاریگەرن مەحاڵە گوێم لە یەکێکیان بێت تەنانەت لەناو ئاپۆرای دەیان هەزار کەسیشدا بێت ئیستێکم پێ نەگرێت و نەمخاتە دنیای جوانیپەرسی و ئەوینداریی (بە مانای رووتی وشەکە)، بە راستی (حەسەن زیرەک) موعجیزەی هونەری کوردییە و گەورەترین سیناتۆری ئیمپراتۆریای هونەری گۆرانی کوردییە.

عەلی مەردان

کاتێک گوێ رادەدێرم بۆ (عەلی مەردان) دەچمە نێو دنیای خەیاڵ و لە فەنتازیاکانی خۆمدا نووقم دەبم و بە فلاشباگ گەشتێک بە رابردوودی خۆمدا دەکەم، وای لێکردووم تا سەر مۆخ نوستالیژی بم و پابەندبم بە رابردووەوە. عەلی مەردان بە چریکەی بولبول ئاسای کێشەکی قورس دەخاتە سەر مێشکت و کۆنتڕۆڵی دەکات!، لە ئاوها حاڵەتێکیشدا ناتوانی چ کاردانەوەیەکت هەبێت جگە لە رامان لە پیاوێکی ناسکی،

دڵ برینداری وەک خۆی.

ناسری رەزازی

ئەو دەقیقەیەی رەزازی بە دەنگـی زوڵـاڵ و شۆڕشگێڕانەی لە بەردەم گۆرانـی یـان سـروودێکی خۆیـدا رامـدەگرێت، ئـیدی سـتەملێکراویی نەتەوەیەک و ئێش و ئازار و ناسۆرەکانی جارێکی تر دەخاتەوە ناو زاکیرەم و بەردەوامی پێدەبەخشێت لە چینی یادەوەرییەکانمدا، ئەو کاتەی سروودەکانی لە دڵت دەدەن دەبیتە منداڵێکی ئەنفالکراو کە لەگەڵ حەشامات و کاروانی ئەنفال بە زیلێکی سەربازیی بەعس بەرەو نوگرە سەلمانت دەبەن و لەوێوە عەرعەر چاوەڕێیە بۆ خەوێکی هەتا هەتایی لە ژێر لمی بیاباندا.

نەجمەدین غوڵامی

سـۆزی دەنـگ و دەربڕیـنـی نەجمەی غوڵـامی تنۆک تنۆک فرمێسـک بە چاوانماندا دێنێتە خوارێ، گۆرانی (پایز پایز) بیری هەڵوەرینی گوڵەکان و فڕینی جاویدانی پەروانەکان و کۆچی ناوادەی ئازیزانم دەخاتەوە، دەمباتەوە بۆ گازینۆی شەعب تا لەگەڵ شاعیری پایز و گەڵاڕێزان (محەمەد عومەر عوسمان) پیاڵەیەکی دی چا بخۆینەوە و دواتـر لە پەنـا بە بـادانی سیگارەکەماندا بەرەو مـاڵ ملـی رێگە بگرینە بەر. غوڵامی سوکنایی بە دڵدا دەهێنێت و زۆر جاریش لە خۆکوشتن ژیوانم دەکاتەوە و بە بزەی گۆرانی (خانومان) دەمباتەوە نێو دنیای بەرائەت و عیشق و پێم دەڵێت هێشتا ژیان بایی ئەوەندەی پێوە ماوە ئافرەت یان هەر شتێَکی دیکەت تێیدا خوشبووێت.

عەدنان کەریم

بەیانیان کاتێک لە خەو را دەبم و بەر لەوەی دەموچاوم بشۆم گوێم لێیە باوکم بە دیار گۆرانییەکی (عەدنان کەریم)ەوە سیگار دەکێشێت و دەست دەهێنێت بە قژە ماش و برنجییەکەی خۆیدا و نوقمی دەریای خەیاڵ بووە، ئیدی (عەدنان) بەم جۆرە دێتە بەردەم دەرگای دڵ و ناچارت دەکات دەروازەی کڵۆمدراوی لێبکەیتەوە، بەم جۆرە عەدنان وەک شنەبایەکی فێنک خۆی دەکات بە دەروونتدا و دەیکاتە هێلانەی خۆی و ئەوسـا لە سـەردەمی ونبـوونی گۆرانـی کوردیـدا بەوپەڕی رەسەنایەتییەوە لەگەڵ رۆحت دەدوێت و پێت دەڵێت یەکەم و دواکاری ئەمڕۆت تەنیـا خۆشەویسـتی و پیاسـەیەکی لای ئێـوارانـە لەگەڵ دلبەرێکدا، ئەو بە رۆحی نالی و وەفایی و مەحویییەوە لەگەڵتدایە و هیچ کامیشیان نییە.! ئەو نالی نییە بەڵام (عەدنان کەریم)ە.

مەزهەری خالیقی

تا ئێستا نازانم بۆچی هێندە خووم بە گۆرانییەکانی (خالیقی)یەوە گرتووە. بێ ئەوەی بتوانم بەسەریدا زاڵ بم هۆگری ئەو سۆز و دەنگە پڕ لە هەستەم. هەر کە گۆرانییەکی (خالیقی) هات، تەرکیزی هەموو

بیرکردنەوە و تەنانەت هەموو نیگاکانیش لە خۆیدا کۆدەکاتەوە، سیحری ئەو دەنگە ئەوەیە هەرچەند گوێی بۆ رادێری و لەگەڵی بژیت جار لە دوای جار نوێترە!! بە راددەیەک بە موبالەغەی نازانم بڵێم یەک جار ژیان کەمە بۆ ئەوەی بتوانی تینوێتیت لە کانیاوی چریکەی خالیقی بشکێنیت. تەنیا یەک ژیان کەمە لەگەڵ ئەو هەستە ناسکە ئاه هەڵبکێشی، تەنیا یەک جار ژیان کەمە بۆ ئەوەی بتوانی بە تەواوەتی تەرکیز و بیرکردنەوەت رۆبچیتە نێو دنیای ئەفسانەیی خالیقی.

دیاری قەرەداغی

ئای لەو نەگبەتییەی کەسێک (دیاری قەرەداغی) خۆی دەکات بە ژیانیدا، ئەو کاتێک گۆرانی دەچڕێت ئەز ئارەزووی کوشتن یان ئازاردانی دەکەم! ئاخر ئەو سەرتاپای ژیانمی کردە ئازار، ئەو گۆرانییەک دەچڕێت رۆحت هەپرون هەپرون دەکات؟ وشەکانی حەلاج و مەعەڕیت وەک گوڵاو بەسەردا دەپرژێنێت، ئەو پێت دەڵێت ئەم نیشتمانە سوتماکە سەر لەبەری برین و ژان و دەردەدارییە، ئەو شەو نایەڵێت بخەویت چوونکە پێت دەڵێت ئەی کوڕی ئەم نیشتمانە تۆ (پاڵەوانێکی بێ شمشێری)ت، پێت دەڵێت تۆ شێرە بەفرینەیت، ئەو بانگەوازی رابوون دەکات کەچی هەر خۆی حەقیقەتە تاڵەکان وەک گول□□ د□نێت بەسەر سینگتەوە، دیاری فێری کردین خاک چ بۆنێکی هەیە، نیشتمان چ ئازارێکی هەیە، ژیان چ رەنگێکی هەیە، ئەو فێرمان دەکات غروب و ئاوابوونی خۆر و کۆچی باڵندەکان تەفسیر بکەین.

کەمال محەمەد

سۆزی دەنگی کەمال ئاوازێکی غەریبە لە ئاسمانەوە هاتووە تاکو خەمەکانی سەر زەوی رابژەنێت. ئەو لە یەک کاتدا گۆرانی بۆ عیشق و بۆ ئازادیی دەچڕێت. لەنێو ئەو هەموو دەنگە لێکچووەدا سەدایەکی جودایە و غوربەت و تێکشکان و هەرەسی خەونەکانمان بۆ دەگێڕێتەوە. دەنگێکی مەحزون، بەڵام پڕ لە ژیان، دەنگێکی پڕ لە ژیان، بەڵام نائومێد. گۆرانییەکانی هەر یەکەیان خۆیان قەسیدەیەکی غەمگینن، هەنسکەکانمان دەچڕن، فرمێسکی وشک نەبووی چاوەکانمان دەسڕن. بە قەدەر بێهیواییەکان ئومێدمان پێدەدەن، بە قەدەر هەموو ئومێدەکانیش پڕمان دەکەن لە گوومانی بێ هیوایی. گۆرانییەکانی جیاوازترن لە گۆرانی هەموو کەسی تر، کەوێکە قاسپەی لە هیچ کەوێکی تری سەر ئەم زەمینە ناچێت، وەک وتم ئەو نوێنەری هەسارەیەکی ترە لەسەر زەوی.

خالید رەشید

خالید رەشید وەک دیاردەیەک لە بەردەمتدا دەتەقێتەوە، لە تاراوگەکەیدا لە سۆزی نیشتمانەکەیدا هێدی هێدی دەتوێتەوە، مانیفێستی غەریبان وەک سەمفۆنیایەک بە گوێماندا دەدا و غەمەکانی

تاراوگە و ژیانی غەریبی بە حنجە کردین، کاتێک خۆی و عودەکەی گۆرانی (بوکی ئێوارە) بە دەت ئاڕاستە دەکات، ئیدی هەروەک قەدەر پێتەوە دەلکێت و پێت دەڵێت ئەمە چارەنووستە و ناتوانیت لێم گۆرانییە قووتار بیت، ئەو گۆرانی کوردیی بە رەنگ و بۆن و تامی خۆیەوە دەبێژێت و قسە لەگەڵ رۆحی کوردیت دەکات، فێری کردین بوکی ئێوارە و نیشتمان و رەسەنایەتی ئەم گەلەمان خۆشبوێت، گۆرانییەکانی مەحکومی کردین دۆزەخی وڵاتمان لە بەهەشتی مەنفا لا شیرینتر بێت و تاڵاوی نیشتمان لە دەمماندا وەک هەنگوین بێت.

بەهجەت یەحیا

هەر دەنگی (بەهجەت) دەگاتە گوێت، خۆت دەبینی لە کۆڵی دەروێشاندا چۆن زیکر و عەشقی یار دەبەتە هەموو ژیانت، فێرت دەکات چلۆن لە بەردەم مەعشوقدا وەک مۆم بسووتێیت (ئەو فێری سووتانمان دەکات)، بە گۆرانییەکانی دەتباتەوە بۆ سەر کانیاوە روونەکان و پێت دەڵێت فەرموو پێ بە کامی دەست تێری لێ بخۆرەوە، دەتگەڕێنێتەوە بۆ ئەوپەڕی پاکیی و ئاوێنەیەک دەداتە دەستت بە ئەوەی پاکێتی خۆتی تیا وەدیبکەیت. (بەهجەت) ناوێنی عاشقان و رەنگەی سەختی ئەڤینداریی و فڕینی دیدالۆسیانە و سەرکەشی پرۆمیسیۆست بیر دەخاتەوە، پێت دەڵێت بە ئەوەی بتوانی عاشق بیت پێویستە وەک پرۆمیسیۆس یاخی و سەرچڵ و لەوەشاوە بیت، بۆ ئەوەی بتوانیت لە مەعشوقەکەتدا فەنا بیت دەبێتە وەک (ستێڤانی دیدالیۆس) بتوانی بفڕێیت!!. بەهجەت وانەکانی عیشق راڤە دەکات و بۆت شرۆڤە دەکات بۆچی شێخی سەنعان بە کچی دیان لە دینەکەی وەرگەڕا؟، پێت دەڵێت بۆچی نالی هێندە عاشقی حەبیبە ببوو؟ بۆچی مەولەوی خۆی لە عیشقی عەنبەر خاتووندا ون کردبوو؟ بەهجەت ناچار دەکات لە دوای گوێگرتن لێی بچی یەک دوو جام مەی بنۆشی تا بتوانیت ئامادەیی وەربگریت بۆ ئەو فڕین و عیشقە قورسەی وی باسی دەکات.

کەریم کابان

هەر (کابان) بە رۆحە گەنجەکەیەوە هاتە ماڵی رۆحتەوە، دەبێت دەست لە دنیا بشۆیت و بە دوای دنیایەکی یۆتۆپی بگەڕێی کە لەوانلەوە لە سۆز و میهرەبانی، رێگات نیشان دەدات مەملەکەتی عیشق و ئەڤین بدۆزیەوە، دەتباتەوە سەر سەرچاوەکانی دڵ و پێت دەڵێت فەرموو جێگای مرۆڤ و ژیان و هەموو بوونەوەران لەم دڵە بچووکەتدا بکەوە، پێت دەڵێت وەک عیسای مەسیح ژیانت لە پێناوی ئەوانی تردا خۆشبوێت، دەتنێرێتەوە بۆ رابردوویەکی دووری بێگەرد تاکو لە پەنا مەلای جەزیری یان وەلی دێوانە عاشقی کچە کوردی نازدار بیت، ئەو مەبەستیەتی پێت بڵێت هەر چەندە جەستە پیر و لاواز دەبێت، بەڵام دڵ شتێکە نە پیر دەبێت و نە لاوازیی دەناسێت، دڵ هەر بە گەنجی

دەمەنتەوە، عیشقیش هەر عیشقە چ لە لاوی یان پیریدا بێت. ئەوەش پارچە شیعرەکەی "فرانسواز ساگان"م وەبیر دەخاتەوە:
انت كنت في العشرين تستطيع ان تحب
وانت كنت في الثمانين تستطيع ان تحب
هناك دائما مناسبة لأشتعال البرق
کەریم کابان.. پێت دەڵێت دەروازەکانی ژیان جگە لە جوانی و ئافرەت و ئەوینداریی هەمووی کەم دراون، پێویستە بە پەڕینەوە لە ناهەمواریی‌ەکانی ژیان بە دەرگای عیشق و سووتانی ڕۆحتدا تێپەڕێیت.
دوا وشە
نەمتوانی ئەم چەند دێڕە کە کاریگەریی گەرانی هونەرمەندانی ناوبراون لە دڵ و دەروونمدا بەرهەمی هێنا بوو لە دڵی بچووکمدا جێگەی بۆ بکەمەوە، ئەمەش ناچاری کردم دەست بدەمە خامە و ئیحساسی خۆم بخەمە بەردەمی خەڵکی تریش. بۆیە ئەم بابەتە لێکۆڵینەوە نییە بە قەدەر ئەوەی پەخشانێکی سادەیە.

هاوینی 2004
ستۆکهۆڵم – سۆلنا

ئازادی و فەزای ئاوەڵای سیاسی لە کوردستان.. نادر عەبدولحەمید

سەرکوتگەری هێزەکانی پێکهێنەری دەسەڵات و ڕێکخراو لە ناو حکومەتی هەرێمی کوردستاندا، لە ڕەوەندێکی هەڵکشاندایە، نەک هەر لە چەند مانگ و چەند ساڵی ڕابردوودا، بەڵکو بەدرێژایی دەسەڵاتدارێتی هەردوو حزبی قەومی "پارتی" و "یەکێتی" و ئیدارەی جیای هەولێر و سلێمانی و حکومەتی هاوبەش و بنکەفراوانیشیان بەبەشداری حزبە قەومی و ئیسلامیەکانی تریش.
ئەم ڕەوەندە لە ساڵانی نەوەتەکاندا نەک هەر بە شەڕی ناوخۆ و کوشتوکوشتاری ڕاپاوەوو لە هێزەکانی یەکتر و هێنانی سوپای پاسدارانی ئێرانی لە (ناوەڕاستی ئابی ١٩٩٦) و سوپای ڕژێمی بەعس

لە (٣١ ئابی ١٩٩٦) و سوپای تورکیا لە (ناوەڕاستی ئایاری ١٩٩٧)ەوە بە کوردستان دەستی پێکرد، بەڵکو بەرلەوەش هەر لە (١٩٩٢) بەدواوەوە بە ترۆری بەپەردەی هەڵسوڕاوانی سیاسی دەستی پێکردبوو (لە: حزبی شیوعی عێڕاقی، زەحمەتکێشان، ڕێکخراوی تەکۆشانی ڕەنجدەرانی کوردستان، ڕەوتی کۆمۆنیست، حزبی کار، پەکەکە، …) و تێکشکاندنی ئەو ڕێکخراوە جەماوەریانەی کە لەسەرەتای شکڵگیریدا بوون لە نەوەتەکانی سەدەی بیستدا.
هەریەک لەو دوو حزبە سەرەتا کەوتبوونە پاکتاوکردنی سیاسی ناوچەی “زەرد” و“سەوز”ی ژێر نفوزی خۆیان، دوای ئەنجامدانی ئەم “ئەرکە”یان ئینجا دواتر کەوتنە گیانی یەکتری بە بوون بە سورەی بەرلەشکری وڵاتە فاشیست و دیکتاتۆرەکانی ناوچە.
بەجیا لەوەی کە بەینبەینە شل و نەرمیەک هاوەای ئەو سەرکوتگەریە بووبێ، بەتایبەت لە چەند ساڵێکی کەمی دوای ڕوخانی ڕژێمی بەعس لە (٢٠٠٣) بەدواوە، بەڵام لە ئەگەستی (٢٠٠٦)وە بە سەرکوتی خۆپێشاندانەکانی سلێمانی و شار و شارۆچکەکانی دەوروبەری هاتەوە ڕەوایی نەهێمایی پێ زەبروزەنگی خۆی و خوێنڕشتنەکانیان دەستی پێکردەوە (لە: ١٧ شوباتی ٢٠١١، ئەکتۆبەری ٢٠١٥ و دەسەمبەری ٢٠١٨)دا.
گەرچی سەرکوت و تەنگپێهەڵچنین و ترۆری ڕۆژنامەنوسان و میدیاکاران بەدرێژایی ئەم دەسەڵاتە هەربەردەوام بووە بە ڕێگرتن لە ئاشکراکردنی گەندەڵی و تاڵانیەکانی دەسەڵات، بەڵام لە دوای (٢٠٠٦)ەوە تا ئێستا بۆتە دیاردەیەکی بەرچاو، بەڕادەیەک ئەگەر لە ژێرەوە ترۆر نەکرێن وەک (سۆرانی مامە حەمە، سەردەشت عوسمان، کاوە گەرمیانی، ویداد و …) ئەوا بەئاشکرا بەناوی دادگا و یاساوە دەستگیر دەکرێن و حوکمی سەنگینیان بەسەردا دەسەپێنن، وەک لە ئێستا لە کەسی گیراوەکانی دەڤەری بادینان و بەناو دادگاکردنیاندا دەردەکەوێت.
ئەم ڕەوەندە لە هەڵکشانی سەرکوتگەری و خوێنڕێژی و دەمکوتکردن، هاوەای پەرەسەندنێکی زۆر خێرای سەرمایەداری بووە لە کوردستاندا، کە توێژگەلێکی سەرمایەدار؛ لە ملیاردێر و ملیۆنێر، لە بازرگانانی دەرەکی و بەڵێندەران و خاوەن کۆمپانیا و پڕۆژە ئابوریەکان، … بەرژوەندیەکانیان لێکئاڵاوە لەگەڵ بەرژەوەندی ئۆردویەک لە بەرپرسانی حکومی و حزبی و پەرلەمانتاران و خاوەنانی پۆست و پلەی باڵا لە پیاوانی ئایینی سەر بە وەزارەتی ئەوقاف و ئەو بانگەوازخوازە دینیانەی بەهرەمەندن لە گەندەڵیەکانی دەسەڵات.
[illegible]ی مەکتەب سیاسی حزبەکانی دەسەڵات و ئۆرگانەکانی سەرکردایەتیان و بنەماڵە دەستڕۆیشتووەکانی ناویان، بریتیە لە

هاوئاهەنگکردنی بەرژەوەندیە ئابوری و ستڕاتیژیەکانی ئەو چینە سەرمایەدارییە لە کوردستاندا، ئەمە جگە لەوەی کە خودی ئەو ئۆرگانە سیاسیانە و ئەو بنەمالانە خۆشیان لە ملیاردێرەکانی کوردستان و خاوەنانی پڕۆژە هەرە گەورە و زەبەلاحەکانن بەتایبەت لە بواری نەوت و گاز و پاڵاوگەکانی بەنزین و خانوبەرەسازی و بازرگانی دەرەکی و قاچاخی خاڵە گومرگییەکاندا، وە زوربەی ئەو بوارانەیان بۆ خۆیان قۆرخ کردوە.
بەم پێیە ئەمە سەرمایەی مۆنۆپۆلە کە هەم دەسەڵاتدارە و هەم سەرمایەداری کوردستان، پەیوەندی بەشە جواروجۆرەکانی سەرمایە و توێژە جۆراوجۆرەکانی بورژوازی بەپێی بەرژەوەندیەکانی خۆی کۆنتڕۆڵ دەکات و بەڕێوەیدەبات. دیارە ئەمەش ناڕەزایەتی بەشێک لە سەرمایەدارانی هێناوەتەئاراوە کە لەو ئازادییە بێ مانایەک موتڵەقەی توێژی مۆنۆپۆڵە بەهرەمەند نین لە وەبەرهێنان و کێبڕکێی سەرمایەدا.
پەیوەندی ئەم سەرکوتگەرییە زۆر ڕوون و ئاشکرا دیارە بە بنەمای ئابوری سەرمایەدارانەی هەرێمەکە و ناوەڕۆکی چینایەتی بوژوازیانەی ئەم دەسەڵاتەوە کە لەئارادایە. ئەمە پێداویستی ئەم سیستمە ئابورییە نیولیبڕالیزمە و سەقامگیرکردنی ئەم دەسەڵاتە چینایەتییە و مسۆگەرکردنی ئیمتیازاتە ئابوری و سیاسییەکانیەتی کە ئەم دەمکوتکردن و سەرکوتگەری و خوێنڕێژییەی کردۆتە دیاردەیەکی ئاسایی ئەم کۆمەڵگەیە.
بەدواداچوون و شیکاری بۆ ئەم مەسەلەیە شوێنی باسی ئێستامان نییە، ئەوەی جێگە مەبەستمانە لێرەدا، ئەوەیە کە ئەم هەڵکشانی سەرکوتگەرییە بەو مانایە نییە هەرێمی کوردستانی عێڕاق کۆمەڵگەیەکی دامەزراوەیی یاسایی بووبێت لە ماوەی نزیک بە سی (٣٠) ساڵی ڕابردوودا و دەسەڵاتەکەی خەریکی وڵاتانی دامەزراوە یاساییەکان و هەڵپێچانی ماف و ئازادیەکانی هاوڵاتیان بێت.
ئەو بڕە ئازادی و مافانەی کە خەڵکی کوردستانی عێڕاق لێی بەهرەمەند بوون بەدوای ڕاپەڕینی ساڵی (١٩٩١) و کشانەوەی هێزە سەرکوتگەرەکانی ڕژێمی بەعس، ئاکامی بۆشایی سیاسی و ئەو فەزا ئاوەڵا سیاسییە بووە کە کوردستان بەخۆیەوە بینیوە. مێژووی سیاسی هێز و حزبە جۆراوجۆرەکانی بزوتنەوەی ناسیونالیستی و بزوتنەوەی ئیسلامی سیاسی، مێژووی بەرتەسکردنەوە و هەڵپێچانی هەرچی خێراتر و زوتری ئەم فەزا ئاوەڵا سیاسییە بووە کە ئازادییەکانی خەڵکی تیا هاتۆتەئاراوە.
چ لە ڕێگەی شەڕ و پێکدادانی چەکداری نێوان حزبەکانی بزوتنەوەی ناسیونالیستی و ئیسلامی سیاسیەوە، وە چ لە ڕێگەی حکومەتی هاوبەش و

بنکەفراوانیانەوە بووبێت ئەم ڕەوەندە لە تەنگەبەرکردنەوە و هەڵپەچانی فەزای ئاوەڵای سیاسی بەرەو پێش براوە.

ئەگەر ناسیونالیزمی کورد، وەک بزوتنەوەیەکی کۆمەڵایەتی بورژوازی، لەسەردەستی "پارتی" یا "یەکیەتی"، بیتوانیایە لە کوردستانی عێراقدا کۆتایی بە ناتەبایی هێزەکانی بێنێت و هەرێمەکە بکاتە ئیدارەیەکی سیاسی یەکگرتوو، ئەوا ئەو نمونەیە لە خەفەقان و سەرکوت کە ئەمڕۆ لە شار و شارۆچکەکانی دەڤەری بادینان دەیبینین لە هەموو گۆشە و کەنارێکی ئەم هەرێمەدا پیادە دەکرا.

ناسەقامگیری دەسەڵاتی سیاسی بورژوا ناسیونالیستی کورد، وەک فاکتەرێک بەدەوری خۆی، ڕێگەی نەداوە ئەو فەزا ئاوەڵا سیاسیە لەگەڵ هەموو بەرتەسککردنەوەیەکیشدا، بەزوویی و بەخێرایی هەڵپەچرێت، دەنا خودی ناوەڕۆکی سیاسی ئەو بزوتنەوەیە لەڕووی فاکتی مێژوویەوە سەرکوتی سیاسی و فکری هەر جۆرە موخالیفێک هەتا لەناو ڕیزەکانی خۆیشدا بووە. ئەم ناوەڕۆک و ئەم مێژووە "درەخشانە"ش لە سەرکوتی سیاسی زۆر هاوئاهەنگ و لەبارە و ڕێکدەتەوە لەگەڵ پێداویستیەکانی کۆڵەکەی سەرمایە و بەرژەوەندیەکانی بورژوازی لە کۆمەڵگەیەکی سەرمایەداری وەکو کوردستاندا.

ڕەخنەی بورژوا ناسیونالیستی لیبەڕاڵ لە دەسەڵاتی ئێستای هەرێمەکە، لەناو خودی بزوتنەوەی ناسیونالیستی کورد و لەسەر هەمان بنەمای ئابوری و سیستمی نیولیبرالیەوە دەستپێدەکات و خۆی وا نیشاندەدات کە لە هەوڵدایە بەدیلێکی سیاسی شکڵ پێبدات ئازادی و مافەکان و خۆشبژێوی ئابوری بۆ هاوڵاتیانی کوردستانی عێراق دەستەبەر بکات. ئەمەش دووجار ئەستەمە، چونکە نە بزوتنەوەکە ئەوەی لەبارادایە و نە پیداویستیەکانی کۆڵەی سەرمایە و بەرژوەندیەکانی بورژوازیش ئەوە دەخوازێت، بە پێچەوانەوە داسەپاندنی بێبەشی و برسیەتیەکی هەرچی زیاتر و بێمافیەکی هەرچی زۆرتر دەخوازێت، کە ئەمەش واتا سەرکوتی سیاسی و فکری و ڕەواجدان بە خوڕافاتی دینی و دەمارگیری قەومی.

ئەوە شکڵگرتن و پەرەداربوونی بزوتنەوەیەکی سۆشیالیستی کرێکاری و حزبی بەهێزە لە دەرونی کۆمەڵگەی کوردستانی عێراقدا کە لە هەنگاوی یەکەمیدا دەتوانێ ئەو بەڵێ ئازادی و مافانەی کە لە فەزای ئاوەڵای سیاسیەوە پاشەکەوت بوون، پەرەیان پێبدات و دایانسەپێنێت بەسەر دەسەڵاتی بورژوازیدا، وە لە پەرەسەندنی خودی ئەو بزوتنەوەیەشدا، وەک بزوتنەوەیەکی سەراسەری کە سنوری هەردوو زۆنی "زەرد" و "سەوز" دەبڕێت، دەتوانێت پاشەکشێیەکی جدی بە بزوتنەوەی ناسیونالیستی کورد و ئیسلامی سیاسی بکات لە هەرێمەکەدا و کۆتایی بەدەسەڵاتیان بهێنێ و کۆمەڵگەیەکی یەکگرتووی دابەشنەبوو بەسەر چەند زۆنی ڕەنگاوڕەنگدا و لەژێر دەسەڵاتی جەماوەری ڕێکخراو لە شۆراکاندا

شکڵپێبدات.
هەر ئەم پ□س□ی□ش□ ک□ ل□ناو□□ک و لە سیاسەتە عەمەلیەکانیدا، وە هەر لە هەنگاوە سەرەتاییەکانیەوە، خەباتی کرێکاران و زەحمەتکێشان و ئازادیخوازانی کوردستان گرێدەداتەوە بە خەباتی کرێکاران و زەحمەتکێشان و ئازادیخوازانی عێڕاق و بەشدار دەبێت لە وەرێخستنی بزوتنەوەیەکی سۆشیالیستی و حزبی بەهێز لە سەراسەری عێڕاقدا بۆ جەنگ دژی دەسەڵاتی بورژوازی ناوەند.

٢٠٢١-٥-١٦

تێبینی: ئەم وتارە لە ژمارە ١٢ی ڕۆژنامەی (ڕەوت) مانگی ئایاری ٢٠٢١، چاپی وەرەق لە کوردستان بڵاوبۆتەوە.

دوایین غەزەلی ماڵئاوایی..
شیعر: ستیڤان شەمزینی

من کە بە خەندەیەک ئەمرم
تۆ بۆ بە فرمێسک ئەمکوژی؟
من کە بۆ شەوقی مۆمێک ئەمرم
بۆ لە تاریکترین شەودا ئەمکوژی؟
من کە بۆ تیشکی هەتاو ئەمرم
بۆ بەشاردنەوەی مانگی تابان ئەمکوژی؟
من کە بە وشەیەکی زبر ئەمرم
تۆ بۆ بە قاموسێک لە دڵڕەقی ئەمکوژی؟
من کە بۆ مشتێ ئاو ئەمرم
بۆ بە تینوێتی لە سەحرای دڵتا ئەمکوژی؟
من کە بە پەڕی باڵی فریشتەیەک ئەمرم
بۆ بە چەقۆی کولی ئەهریمەن ئەمکوژی؟
من کە بۆ خەونێکی کریستاڵی ئەمرم
تۆ بۆ لە بۆتەی کابووسدا ئەمکوژی؟
من کە بە نیگایەکی گەرم ئەمرم
تۆ بۆ لە بەستەڵەکی غەریبیدا ئەمکوژی؟
من کە ل□ نێو حەشاماتی خەڵکدا ئەمرم
بۆ لە کونجی تەنیاییدا ئەمکوژی؟

من کە لە ساتی تەماشای پەلکەزێڕینەدا ئەمرم
بۆ بە هەورە بروسکەی دابڕان ئەمکوژی؟
من کە بە تنۆکێک باران ئەمرم
تۆ بۆ بە رەهێڵە و بۆران ئەمکوژی؟
من کە بە دەنگی ناسکی موزیک ئەمرم
بۆ بە ژاوەژاوی دەمی رۆیشتن ئەمکوژی؟
من کە بە گۆرانییەکی شاد ئەمرم
تۆ بۆ بە سروودی دڵتەنگیی ئەمکوژی؟
من کە بە شەکراوی ماچێک ئەمرم
تۆ بۆ بە قاوەی تاڵی تووڕەیی ئەمکوژی؟
من کە بۆ دڵۆپێک ئاوی چاوەکانت ئەمرم
بۆ لە نێو ئاگردانی بێزارییدا ئەمکوژی؟
من کە بە شیعرێکی رۆمانتیک ئەمرم
تۆ بۆ بە قەسیدەی فیراق ئەمکوژی؟
من کە لەنێو تەمی یادەوەرییدا ئەمرم
تۆ بۆ بە گریانی ئایندە ئەمکوژی؟
من کە لە پێناوی جوانیتدا ئەمرم
تۆ بۆ لە مەنفای هەستەکانتا ئەمکوژی؟
من کە بۆ چرکەیەک خۆشی لەگەڵتا ئەمرم
بۆ لە دەریاچەی غەم و ناسۆردا ئەمکوژی؟
من کە بە شنەبایەکی رۆژهەڵات ئەمرم
تۆ بۆ بە گڕ و دوکەڵی باشوور ئەمکوژی؟
من کە بۆ دیدارێکت لە کۆڵانی پەروانەکان ئەمرم
تۆ بۆ بە خنکاندنی ئارەزووەکانم ئەمکوژی؟
من کە لە دەمی نووسینی چامەی عەشقا ئەمرم
تۆ بۆ بە دوایین غەزەلی ماڵئاوایی ئەمکوژی؟

ئەڵمانیا – کۆڵن
کەنار رووباری راین – یونی 2017

گەشتێـک بە ئەنـدێشەتا.. شیعـر/ کاوە عوسمان عومەر

تەنها تیشکێک لە تۆ،
بەسە تا تاریکی گەردوون…
بکاتە خۆرستان!
.………..
ڕەنگاڵە هەور،
مزگێنی لە پڕی هاتنێکە،،
پردێک، لە شەونمی مەست،
ڕێی ئەفسوونمە ..
بەرەو ئەو شارانەی..
نێوان خەونێک .. و..
ئەستێرەیەک لێت دوورن!..
.………..
مەیخانەیەکئی بڵندی عاشقتە!
دارستانە مەستەکان..
بە خەیاڵی سیمایەکی تێپەڕبووت~!
چی کەنارێک ، ئەمشەو …
دڵ ئەگرێتە خۆی،،!؟
چی ڕێگەیەک لە تەم،،
ڕوخساری وونت بکاتە نوور!؟
.………..
باخێک جگە لە مەلێک،
هیچی تر شک نابا…
پەیامە کانی جوانی ساتە وەختێکی..
لەدەستچووی پێبنێرێ،،
داستانی خەیاڵی شوێنێک،،،
جگە لە ڕێبوارێکیش، لە لم ،،
نایـنوسێتەوە، فەرھەنگێ،،،
لەشیعری نمە!
.………..
لە شوێنێکا،،،
بەردێک وەک نیازەکان،،
زۆردەمێکە، ناگاتە جێ!

کورسیەک لە نێوان هاتن…و..
و نەهاتنی ئەوا،،
تا نەمری..
لە بەدەنگیدا، جێ ماوە!
....
چاوەڕێتم!
هەر وەک پرسیارێک،
لە پەرداخێک وەڵاما،
قەتیسمابێ،،،!
....
هەموو بڕیارەکان ..
لە نێوان چوون و نەچوونا،
خۆشبەختیەکی ڕەها…
نێوان مەرگێکی وویستراو..
..و..
مەستبوون بە عیشقێکی تر! ،،
....
لە باخچەیەک لە سەرابا،،
وەک برینەکانی جەستەی با،
بەزامن ، دەنگی زەنگی ..
گوڵە هەڵاڵەی خوێناویەکانی لێوت!
....
هەموو ئەو هیوایانەش،
لەسەر هاتنی بەلەمێک،
بە گوڵ و کازیوە و گەلاسی پەمەیی ئەڤینێکی کەمتەمەن،،،
هەڵمان چنی ، هەر نەگەیشتەجێ..
بەڵام ، با پێکێ شەرابی ..
نەمریەکی تر، لە سەمایەکا ، ،
لە ژێر پروشە ئەڤینی پایزێکی درەنگ!
یان ڕۆحسوتانێکی خۆشبەخت،،
وەک سەمای کچی ئاگر،،
لەسەر کەناری ئەرخەوانی ئەندێشەیەکی تر!
....

....
وێنەکە کارێکی هونەری فۆتۆگرافەر
(.Jilan. K.O)

بە سوپاسەوە لە پەیجی فەرمی خۆی وەرگیراوە

خەونم چڵە زەیتوونێکە.. ستار ئەحمەد

چڵی زەیتوونێك لەدڵم گیربوو
زامێك چوون نیگات
لەرۆحما شین بوو
بۆ یە لەتیلەی دیدەی تۆوە
لەرەنگەکان دەڕوانم
شەپۆلەکان شی دەکەمەوە
کەچمکی وشەیەك دەگرم
دەبمە شیعرێکی کەسك و
لەجوانیتا دەتوێمەوە
هەناسەی گوڵێك
سێبەرت ماچ دەکا
بولبولێك بەسەر تەرمی وەرینەوە
دەتکەن بەژوانگەی هەلێك
دەست دەخەیتە
تابلۆی مەرگی ئەوینەوە
شەوانە
حەز بەماچی لاسکت دەکەم
حەز بەمژینی چرۆت و
بەژنی نێشاوی
شاگەڵای کەسکت دەکەم
من دەسووتێم
بۆ ئەوەی تۆ
زیاتر زیاتر باڵا بکەی
توندتر بەنێو رۆحما بچی
زۆر راماوم
نازانم بۆ
لەلوتکەی بڵندی خەون و

دژ. فەرەیدوون سامان

سەرەتامان
کۆتایی بوو
کۆتاییەکانیش، سەرەتای دیکەن
پەڕینەوە
گەشتی مەحاڵە،
خۆڵەمێشە
خەونەکانی بە یەک گەیشتن،
نێوانمان دەریایەکی قووڵی حەسرەت
پردێکی ئاگرین.

منم بارستەیەک خوێن
تۆپەڵێک خۆڵەمێش
تەرمێکی بێ سەرو شوێن،

من لە بەرەکانی جەنگیشدا نیم
رۆژانە سات بە ساتی ژینی پڕ ئازارم
دەکوژرێم،
بۆ مەرگێکی دیکە زیندوو دەبمەوە
لە نێو کوانووی ئاگڕیشدا نیم
دەسووتێم
دەبمە تۆپەڵێک خۆڵەمێش
بۆ ئازاری شەوانێکی دی دادەیسێمەوە،
بە پەتی سێدارەش هەڵنەواسراوم
دەخنکێم
زیندە بەچاڵ دەبم
وێنەی تەرمێکی بێ سەرو شوێن.

من لە ژێر چەتری کاغەزی شیعرەکانمدا
ل□ بەر ورووژمی تۆفانی نائومێدی
گەردەلوولی خۆڵاوی نامۆیی..

ماڵۆچکەیەکم بنیات ناوە
رازی گوڵێکی سوورم
لە نێو خانەکانی جەستەم حەشارداوە..
تۆش لە خەیاڵی تەلاری ئاڵتون
باخی گوڵێک، پەڕەی ئەڵماس روبارێک هەنگوین..
لە دوورەوەش بۆ ئەستێرە ماتەکانی بەختم دەڕوانی
داخۆ کێهە هاوزای ئەوین و
مەرگی منە..

ئەوەی لە یادەوەریەکانم جێماون
دەفتەرێکە، ئەدەرەسی ئەو هاوڕێیانەی
(کوژران، شێت بوون، ئاوارە و شونبزر)،
جادەیەکی چۆڵ
کۆڵا نێکی بنبەست..
ئاخ نیشتمانیش دەمامکێکە
بە دوک□□□ی رەشی چڵکن
خۆی پۆشیوە…
ئیدی چۆن ئەو دڵە شێتەم
بەو درەختانە خۆش بێ
کە گەڵاکانی، تەرم ئاسا
بە سەریەکدا کەوتوون
ئیدی سێبەری سەبووریم
پێ نابەخشن.

من هەمیشە لەخەیاڵی سەفەر بووم
گەشتێک بەرەو روئیا
رێیەک ئیدی گەڕانەوەی بۆ نەبێ
هەوارێک،
کەسێک رەنگم، دەنگم
نەناسێتەوە،
ئەڤین، هەناسەم هەڵدەمژێ
تراویلکە، تینوویەتیم..

مەتەڵی بوون و نەبوون بوو
یان رێیەکی پێچەوانە
بە یەک نەگەیشتین
مینا جەمسەرەکانی موگناتیس
لە یەک دوور بووین..

دوو زمانی
دوو سەردەمی جیاواز بووین
هەرگیز لە یەک نەگەیشتین..

لە نێو هەزاران شەپۆلی دەنگدا
ناکۆکیمان تەبایە
کە سەرەتامان کۆتایی بێ
کۆتاییەکانیش سەرەتا
ئاخر چی ئەفسانەیەکە
بەهەشت بۆ تۆ
دۆزەخ بۆ من..

فەرەیدوون سامان
1995
Fereydun Saman
*لە کۆشیعری (پەیام لە عیشقی تۆ)دا
چاپی دەزگای ئاراس ـ 1996